

СУДОВА РЕФОРМА НАПОЛОВИНУ

Суди України вже працюють у новому правовому полі малої судової реформи і у суддів низової ланки склалися певні враження про її хід. Правова преса п'ять років перехідного періоду була заповнена пропозиціями і міркуваннями юридичних авторитетів про можливі шляхи проведення судової реформи. Сьогодні, коли реформа втілюється на практиці, в суддів місцевих судів виникають певні проблеми.

Першим негативним явищем проведення судової реформи був її початок, коли з 29 червня 2001 року по день публікації відповідних законів суди та правоохоронні органи були розгублені, не знали, як їм чинити. Цей незначний правовий курйоз наштовхує на серйозні роздуми. За свій 25-річний юридичний стаж я не пам'ятаю чогось подібного. Зокрема, такого безвідповідального ставлення нашого парламенту та вищих структур виконавчої влади до проведення реформування судової влади в Україні. Слід нагадати, що її проведення чекали не тільки українці, а й ряд міжнародних організацій.

Нашому парламенту, як студенту-заочнику, не вистачає завжди однієї ночі. Так було з прийняттям Конституції, так сталося з прийняттям пакетів змін до законів про судову реформу.

П'ять років точилися розмови і дебати, а результат прийняті поспіхом в останній місяць закони про реформування судової влади. І нікого не цікавив той факт, чи готові суди до прийнятих змін. Перехідні положення Конституції 29 червня 2001 року закінчилися, а судді до 10 липня 2001 року і в очі не бачили змін до законів.

Після ознайомлення з пакетом прийнятих парламентом змін до законів складається враження про половинчастий характер судової реформи. У першу чергу про це свідчить відсутність будь-яких змін в галузі адміністративного судочинства.

Навіть юристу-початківцю видно, що проекти прийнятих змін до законів готувалися з урахуванням створення адміністративних судів, однак суди не створено, а зміни до законів не були скориговані.

На це вказує, наприклад, те, що за головою апеляційного суду залишилося право вносити протести на постанови по адміністративних справах, хоча ця функція не властива апеляційній інстанції.

З перспективою створення адміністративних судів були внесені зміни з 5 травня 2001 року до Кодексу України про адміністративні правопорушення, якими передано на розгляд суду левову пайку справ про адміністративні правопорушення правил дорожнього руху. Разом з тим мені незрозуміло, чому суддя повинен розглядати адміністративну справу, наприклад, за ст.121 ч.3 КУ про АП «Порушення правил користування пасками безпеки

або шоломами» і для винесення попередження писати постанову на дві сторінки. Невже суддям немає чого робити? Думаю, це може зробити автоінспектор на місці, записавши попередження до відповідного талона.

Судова реформа залишає невирішеним основне питання, яке найбільше турбує місцеві суди — це їх спеціалізація. При сьогоднішній чинності законодавства, постійному внесенню змін, один суддя не може якісно розглянути кримінальну справу, адміністративну, трудовий і цивільно-правовий спір, не кажучи про скарги на дії посадових осіб і т. п. На даний час суддя місцевого суду нагадує машиніста-тракториста широкого профілю.

Незрозуміло, чому не проводиться реформування господарських судів у цивільні з передачею їм всього цивільного судочинства. Автор цієї статті в травні 1998 року проходив стажування в цивільному суді м. Базеля Швейцарської Конфедерації, мав змогу на практиці переконатися у раціональності такого поєднання.

Разом із цивільними спорами швейцарських банків вирішуються й інші цивільно-правові спори, де стороною є фізична особа.

Критичної уваги заслуговує правова норма, викладена у ст. 203 ЦПК України, що за письмовою заявою сторін, суд у десятиденний строк обґрунтовує висновки суду в окремому процесуальному документі, оформленому відповідно до вимог цієї статті. В даній статті містяться вимоги до судового рішення. Суд повинен видати документ з поясненням свого судового рішення. А це суперечить ст.12 Закону України «Про статус суддів», де вказано: «Суддя не зобов'язаний давати будь-які пояснення щодо суті розглянутих справ».

Не відрегульована в прийнятих змінах роль і компетенція голови місцевого суду. Як бачимо на практиці, відповідальність голови місцевого суду дедалі збільшується, а права і компетенція явно звужуються. Законодавець повинен чітко і ясно сказати — голова місцевого суду за якість і правомірність рішень, прийнятих суддею цього суду, ніякої відповідальності не несе.

Якщо з призначенням голів місцевих судів наказом міністра юстиції України більш-менш визначилися, то обрання голів апеляційних судів загальними зборами суддів нагадує недавню практику обрання керівників трудовими колективами. До чого вона привела, думаю, знає кожен, тут коментарі зайві.

Нові повноваження судів вимагають і нових гарантій щодо винесення судом постанови про обрання міри запобіжного заходу — утримання під вартою, про проведення обшуку, про проведення виїмки із житла чи іншого володіння.

Відповідно до вказаних норм, суддя фактично бере участь у проведенні попереднього слідства, тобто стає на рівень оперативного працівника прокуратури. Це вимагає нових гарантій у забезпеченні охорони його життя та членів сім'ї.

Практично не вирішене питання про забезпечення суддів засобами захисту, зокрема нарізною зброєю, охорону судів. У більшості судів відсутня елементарна сигналізація, судова міліція, на жаль, створена лише на папері.

Викликає сумнів доцільність залишення за головами апеляційних судів та їх заступниками права виносити постанови про накладення арешту на кореспонденцію чи зняття інформації з каналів зв'язку (ст.187 КПК України). Дана правова норма суперечить не тільки основним завданням апеляційної судової інстанції, а й може породити правові курйози.

Так, при розгляді кримінальної справи, по якій під час попереднього слідства було накладено арешт на кореспонденцію головою апеляційного суду, місцевий суд зобов'язаний при розгляді справи перевірити правомірність здобуття доказів і у разі порушення закону відповідним чином реагувати. Як наслідок — місцевий суд дає правову оцінку постанові голови апеляційного суду або його заступників.

Це далеко не всі недоліки малої судової реформи.

Штогун С. Г. Судова реформа наполовину // Урядовий кур'єр. — 2001. — № 156. — С. 5.

СУДОВА РЕФОРМА — ШЛЯХ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Одним із основних реальних інститутів захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні є судова влада і це чітко закріплено в ст. 55 Конституції України, так зокрема в п.1 цієї статті вказано: "Права і свободи і громадянина захищаються судом" [1].

Відповідно, реформування судової влади в першу чергу накладає відповідний відбиток на реальному захисті прав і свобод наших громадян.

Сьогодні ми можемо відмітити, що судова реформа, незважаючи на ряд об'єктивних та суб'єктивних причин, важко, але все таки рухається в напрямку демократизації судової системи в Україні.

Правова преса п'ять років перехідного періоду була заповнена пропозиціями і міркуваннями юридичних авторитетів про можливі шляхи проведення судової реформи. Сьогодні, коли реформа втілюється на практиці, в суддів виникають певні проблеми.

Першим негативним явищем проведення судової реформи був її початок, коли з 29 червня 2001 року по день публікації відповідних законів суди та правоохоронні органи були розгублені, не знали як їм чинити. Цей незначний правовий курйоз наштовхує на серйозні роздуми. За свій 25- річний

юридичний стаж автор не пам'ятає нічого подібного в правовому полі держави.

Слід нагадати, що її проведення чекали не тільки українці, а ряд міжнародних організацій.

Так було з прийняттям Конституції України, так сталося з прийняттям пакетів змін до законів направлених на судову реформу, прийнятих Верховною Радою України 21 червня 2001 року, це зокрема:

1. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій України.

2. Закон України "Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України".

3. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про статус суддів."

4. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про органи суддівського самоврядування."

5. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів судів України".

6. Закон України "Про внесення змін до законів України "Про міліцію", "Про попереднє ув'язнення", "Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі".

7. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про арбітражний суд".

8. Закон України "Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України."

9. Закон України "Про внесення змін до ЦПК України" [2].

Прийнятий попереднім парламентом, під занавіс своєї діяльності Закон України "Про судоустрій України" від 7 лютого 2002 року [3], явився другим важливим етапом проведення судової реформи.

П'ять років точилися розмови і дебати, а результат — прийнятті посліхом закони про реформування судової влади. І нікого не цікавив той факт, чи готові суди до прийнятих змін. Перехідні положення Конституції 29 червня 2001 року закінчилися. А судді до 10 липня 2001 року і в очі не бачили змін до законів.

Після ознайомлення з пакетом прийнятих парламентом законів, що регулюють судову реформу складається враження про її половинчастий характер.

В першу чергу, це відсутність будь-яких змін в галузі адміністративного судочинства. Навіть юристу-початківцю видно, що проекти прийнятих змін до законів готувалися з урахуванням створення адміністративних судів, однак суди не створено, а зміни до законів не були скориговані.